

Geachte bezoeker,

Welkom in de Oudheidkamer Hardenberg. Welkom in het voormalige gemeentehuis van de Stad Hardenberg. Welkom in dit rijksmonument, dat in het jaar 1805 geopend werd door burgemeester Antoni van Riemsdijk.

Met gepaste trots tonen we u dit jaar een bijzondere expositie, getiteld:

Van Riemsdijk, een notabel geslacht te Hardenberg de rijke geschiedenis van driehonderd jaar regentschap

Wellicht kent u de naam Van Riemsdijk al; bijvoorbeeld van de naar hen genoemde straten in Hardenberg en Gramsbergen. Daarnaast zijn er een tiental, van familiewapens voorzien, grafmonumenten bewaard gebleven op het kerkhof van de voormalige stad Nijnestede aan de Stationsstraat te Hardenberg (we raden u aan een kijkje te nemen op dit meer dan duizend jaar oude kerkhof, gelegen aan het eind van de winkelstraat). Sinds het begin van de twintigste eeuw wonen er geen Van Riemsdijks meer in Hardenberg. In het nabijgelegen Gramsbergen stierf de laatste telg in 1954.

Door de welwillende medewerking van nazaten van deze vroegere Hardenbergse notabelen, werd de tentoonstelling mogelijk gemaakt. Om u naast alle voorwerpen enige achtergrondinformatie te kunnen geven, hebben we deze brochure samengesteld. Aan de hand van dit vierluik en de informatie bij de voorwerpen krijgt u hopelijk een goed beeld van het belang van de familie Van Riemsdijk voor Hardenberg en haar geschiedenis.

familiewapen Van Riemsdijk: een gouden veld met daarop een rode dubbele arend met blauwe poten en snabben

We wensen u een prettig verblijf in ons museum!

deze fraai versierde broche is gesignd met de letters J.v.R. ofwel Jacobus van Riemsdijk; saliant detail is de haarlok die in dit sieraad verwerkt is

Een notabel geslacht

Het riddermatige geslacht Van Riemsdijk wordt reeds in de vijftiende eeuw genoemd als wonend in de Neder-Betuwe. Waarschijnlijk stamt de eerst bekende in onze contreien uit deze familie. Zijn naam was Jacobus en hij studeerde te Leuven alwaar hij het rooms-katholieke geloof de rug toekeerde. Door zijn vriendschap met de zoon van de Heer van Gramsbergen belandde hij in het begin der zeventiende eeuw in deze protestantse streek. Waarschijnlijk was het deze Jacobus die plaatsvervangend majoor in de vestingstad Coevorden is geweest. Een van zijn nazaten was Gerrit (of Gerhard), de jonge vaandrig die in 1673 dapper het kasteel Gramsbergen verdedigde tegen de Munsterse troepen. Met slechts enkele tientallen manschappen bood hij enige tijd weerstand tegen het leger van bisschop Berend van Galen, alias Bommen-Beernd. Uiteindelijk moest ook Gerhard het onderspit delven en kon hij het vege lijf redden door een vrije aftocht naar Coevorden te bedingen. Hij stierf in 1714 en was tijdens zijn leven onder andere rentmeester van het Huis Gramsbergen en ontvanger der belastingen. Zijn zonen kozen beroepen als predikant, procureur en ontvanger. Over het algemeen bleven de nakomelingen in deze omgeving woonachtig, al studeerden ze vanzelfsprekend in steden als Groningen, Leuven en Harderwijk. De patriciersfamilie bekleedde de meest belangrijke posities in Hardenberg, Gramsbergen en omgeving. Ze waren rentmeester, verwalter scholtus, heel-, genees- en vroedmeester, notaris, secretaris en ontvanger der belastingen. Daarnaast waren ze actief in het kerkelijk en algemeen maatschappelijk leven.

Op maandagavond 23 februari werd in het tv-programma 'Tussen Kunst en Kitsch' aandacht besteed aan een zeer bijzonder stukje porselein dat dit seizoen te zien is in ons museum te Hardenberg. Een Japans kannetje, afkomstig van Jaap van Riemsdijk, werd door specialisten beschreven en op waarde geschat. Kunstexpert Trudy Laméris vertelde: 'Dit is een Japane kan. Aanvankelijk bestelden de Hollanders dit soort kannen in China. Maar in 1650 stelden de aanhangers van de Ming-dynastie in China een verbod in op dit soort handel. Ze wilden daarmee de nieuwe Ching dynastie, die de heerschappij over China had overgenomen, economisch treffen. De Hollanders weken uit naar Japan en kochten voortaan daar hun porselein. Dat het hier een Japane kan betreft, is goed te zien aan de kleur, de voorstelling en de manier van schilderen. De vorm is echter Europees. De Hollanders namen dergelijke vormen in houten modellen mee als voorbeeld. Ze wilden kannen met Europese vormen, maar met een exotische schildering. Interessant is de zilveren montering - ook 17de-eeuws - die Utrechts of Gronings is. Er is een stukje uit de hals van de kan. Dat is jammer, maar het zou wel gerestaureerd kunnen worden.'

Zoon Jacobus huwde predikantsdochter Johanna Reiners. Jacobus was, net als zijn vader Gerrit, rentmeester en ontvanger van het Huis Gramsbergen. Zij waren in het bezit van het *have-mansgoed* Lennips te Den Velde. Dit was in familiebezit gekomen via moeder Mechteld Lijsebeth van Lennep. Jacobus en Johanna kregen naast dochters ook vier zonen. De twee jongste zonen waren Arnoldus en Jacobus van Riemsdijk. Arnoldus werd predikant in het Duitse plaatsje Lage en Jacobus werd verwalter schout van het kerspel Hardenberg. Laatstgenoemde trouwde met Clara, dochter van de Heemser predikant Antonie Stolte.

Arnoldus, die gehuwd was met Aleida Keller, kreeg een zoon die eveneens Jacobus werd gedoopt. Deze Jacobus trouwde ook met een dochter van voornoemde predikant, Anna Catharina Christina Stolte. Beide Jacobussen zouden in de verdere geschiedenis en straatnaamgeving voor verwarring zorgen. In 1958 werd in Hardenberg de Jacob van Riemsdijkstraat vastgesteld. Volgens het raadsvoorstel naar de stadssecretaris en tevens schout van Hardenberg. Dit is dus onjuist. Het waren twee verschillende personen, oom en neef en tevens zwagers, die dezelfde voornaam droegen.

De oudste Jacobus was plaatsvervangend schout in Ambt Hardenberg en zijn neef (oomzegger) Jacobus werd in 1775 benoemd als procureur (advocaat) te Stad Hardenberg en na het overlijden van B.G. Cramer werd hij in 1777 in diens plaats benoemd tot stadssecretaris. De opdracht die hij van de stadsregering - burgemeesters en raden - had gekregen, was waarschijnlijk koren op zijn molen. Uit zijn nagelaten correspondentieboeken blijkt dat hij historisch en vooral genealogisch geïnteresseerd was. Van zijn hand is onder andere een prachtig handgeschreven *Stamboek* bewaard gebleven. Een negentiende-eeuws afschrift van deze uitgebreide genealogie bevindt zich in kopie in onze studiezaal.

een schematisch overzicht van de voor Hardenberg belangrijkste leden van het geslacht Van Riemsdijk

de eerste pagina van de door secretaris Jacobus van Riemsdijk Arnolduszoon geschreven deductie over het geslacht Van Riemsdijk

Het correspondentieboek bevat alle ingekomen en uitgaande brieven die hij schreef naar aanleiding van zijn onderzoek naar herkomst, adeldom en heraldiek van het geslacht Van Riemsdijk. In het begin van het boek is hij nog werkzaam en woonachtig in Lage. In 1775 zien we dat hij verhuist naar de Stad Hardenberg, alwaar hij op twintigjarige leeftijd benoemd was tot procureur. Enkele jaren later huwt hij met de vier jaar oudere zuster van tante Clara van Riemsdijk-Stolte. Uit dit huwelijk zorgde slechts een kind voor nageslacht. Het was dochter Hermanna Elisabeth die trouwde met de latere burgemeester Lucas Hoenderken. Uit deze huwelijksgemeenschap sproten twee dochters die op hun beurt huwden met nazaten van schout Van Riemsdijk. Hierdoor kwamen veel geschriften van de stadssecretaris, via de dochters Hoenderken, weer bij de familie Van Riemsdijk terecht.

Jacobus Gerritszoon van Riemsdijk, de verwalter schout en ontvanger, was zoals gezegd gehuwd met Clara Stolte. Van deze dame is een mooi schilderij bewaard gebleven. De dochter van de dominee is in 1743 geboren in Heemse. Na het overlijden van haar man in 1785 werd zij officieel benoemd als ontvanger van de belastingen. Deze belangrijke positie werd alleen bekleed door kapitaalkrachtige mensen. Clara overleed op 82-jarige leeftijd in de Voorstraat te Hardenberg, in huisnummer 124 (ter hoogte van het huidige postkantoor).

Jacobus en Clara kregen zes kinderen, drie zonen en drie dochters. Een belangrijk man voor de geschiedenis van Hardenberg was Antoni. Hij had een druk bestaan als medicinae doctor, secretaris, burgemeester en notaris. Zijn jongere broer Jacobus vertrok naar Almelo alwaar hij notaris en burgemeester werd.

in 1788 vervaardigde de toen 15-jarige Antoni dit fraaie alliantiewapen

zegelring met familiewapen

Antoni was evenals zijn neef, de stadssecretaris, al jong bevolgen van familie- en regionale geschiedenis. Al op vijftienjarige leeftijd tekende hij op Japans papier de familiewapens van zijn vader, zijn moeder en zichzelf, in Oost-Indische inkt. Dit in 1788 vervaardigde document werd anno

2003 aangetroffen in een nog ouder boekwerk uit de collectie van Jaap van Riemsdijk in Amsterdam. In 1798, na de Franse omwenteling, is Antoni benoemd tot secretaris van de stad. Rond die tijd werd hij ook aangesteld als chirurgijn, medicinae doctor en vroedmeester te Hardenberg. Hij huwde met Anna Charlotte, dochter van Cornelis Soeters die in Hardenberg ontvanger der convoijen en licenten was. Hij was verantwoordelijk voor het innen van de invoer- en uitvoerrechten. Op 37-jarige leeftijd werd Antoni benoemd tot burgemeester van de gemeente Hardenberg. Deze gemeente ontstond in 1811 door samenvoeging van Stad en Ambt Hardenberg als uitvoering van een keizerlijk decreet van Napoleon. Een jaar later werd hij naast burgervader benoemd tot notaris, een taak dat voordien door de schout of richter werd verricht. Een derde functie bekleedde hij als genees-, heel- en vroedmeester. Na de bevrijding van de Fransen, in 1818, werd de gemeente weer gesplitst in Stad en Ambt Hardenberg. Daarbij werd Antoni schout (burgemeester) van het Ambt Hardenberg.

Het prachtige handschrift van Antoni is voor de regionale historici vrij eenvoudig te herkennen. Zijn notariële stukken werden volgens een vast stramen rechtsgeldig gemaakt door het plaatsens van zijn sierlijke handtekening.

Twee zoons van Antoni volgden hem op als geneeskundigen te Hardenberg. De gebroeders Frans Willem en Gerrit Willem van Riemsdijk verdeelden het werkgebied. De een was verantwoordelijk voor het noordelijk gedeelte van de gemeente en de ander voor het zuidelijk deel. Zij waren tevens in dienst van de gemeenten Ambt en Stad Hardenberg voor het verrichten van alle benodigde vaccinaties en voor het verrichten van de minder plezierige lijkschouwingen. In Hardenberg stierf het geslacht Van Riemsdijk

uit aan het begin van de twintigste eeuw. Zoals gezegd liggen op het oude kerkhof Nijenstede aan de Stationsstraat de imposante grafzerken van een familie die zo nadrukkelijk haar stempel heeft gedrukt op de geschiedenis van Hardenberg. In Grambergen stierf in 1954 de oud-burgemeester Cornelis Johannes van Riemsdijk, waarmee in deze contreien een eind kwam aan de mannelijke nazaten van dit geslacht...

Expositie

In de tentoonstelling zijn zowel objecten te zien zijn die te maken hebben met de beroepen als met het huiselijke leven van de familie Van Riemsdijk. Grote geschilderde portretten en oude foto's van telgen van het geslacht, een prachtige reissecrtaire met benodigheden, diverse lakstempels, charters en andere oude akten zijn overzichtelijk gepresenteerd. Kostbare miniatures als broches ingelegd met parelmoer en haarsierkunst, letterdoeken, naaigarnituur, diverse zilveren gebruiksvoorwerpen en familiewapens uit de 17^e, 18^e en 19^e eeuw hebben een plaats gekregen in de grote benedenzaal van ons museum aan de Voorstraat.

Een opmerkelijk object, een uithangbord van notaris Van Riemsdijk uit de Franse tijd, heeft een prominente plaats gekregen in deze voor Hardenberg unieke expositie.

Graag tot ziens in de Oudheidkamer Hardenberg!

een notenhouten kistje met luxe naaigarnituur uit de collectie Van Riemsdijk

Colofon:

Uitgave van:
Oudheidkamer Hardenberg
Voorstraat 34
7772 AD Hardenberg
0523 - 265 624
www.historiekamer.nl
info@historiekamer.nl

Tekst:
Erwin Wolbink en Dinah Hesselink-Zweers

Layout, druk en afwerking:
OLBO - thuis in alle media

Met medewerking van:
COMMUNICATIE COMBINATIE
Communicatie Combinatie Hardenberg

OLBO - thuis in alle media

**Van Riemsdijk,
een notabel geslacht te Hardenberg**

**de rijke geschiedenis van
driehonderd jaar
regentschap**

Oudheidkamer Hardenberg, 2004

